

CYNGOR GWYNEDD

PWYLLGOR	PWYLLGOR ARCHWILIO
DYDDIAD	3 RHAGFYR 2013
TEITL	HUNANASESIAD O DREFNIADAU LLYWODRAETHU
PWRPAS YR ADRODDIAD	CYFLWYNO DIWEDDARIAD AR DDATBLYGIAD RHAGLEN WAITH Y GRŴP ASESU TREFNIADAU LLYWODRAETHU, A RÔL Y PWYLLGOR ARCHWILIO O FEWN Y BROSES
AWDUR	DEWI MORGAN, UWCH REOLWR ARCHWILIO A RISG
GWEITHREDIAD	ER GWYBODAETH, A PHENDERFYNU AR DREFNU GWEITHDY

1. CEFNDIR

- 1.1 Mae Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2005, (fel y'i diwygiwyd gan Rheoliadau Cyfrifon ac Archwilio (Cymru) 2010), Côt Ymarfer CIPFA ar Gyfrifwaith Awdurdodau Lleol yn y Deyrnas Unedig, a Fframwaith CIPFA / SOLACE *Delivering Good Governance in Local Government* (2007) a'i Atodiad (2012) gyda'u gilydd yn gosod gofyn statudol ar y Cyngor i gynnal adolygiad o'i drefniadau llywodraeth o leiaf unwaith mewn blwyddyn, a chynnwys datganiad ar y drefn llywodraethu gyda'r cyfrifon.
- 1.2 Fel canlyniad, mae'r Cyngor wedi cyhoeddi Datganiad Llywodraethu Blynyddol gyda'i Ddatganiad o Gyfrifon ers sawl blwyddyn bellach, ond daeth yn gynyddol amlwg nad oedd y modd yr oedd y Cyngor yn mynd ati i baratoi'r Datganiad – ac yn arbennig ei fethodoleg o adolygu ei system o lywodraethu – yn cwrdd ag ymarfer gorau.
- 1.3 Yn Ngorffennaf 2013, rhoddwyd cyflwyniad i'r Pwyllgor Archwilio gan Arweinydd Asesiad Perfformiad, Swyddfa Archwilio Cymru (SAC) yn dilyn adolygiad o brosesau awdurdodau lleol Cymru wrth gynnal eu hunanasesiadau o drefniadau llywodraethu. O safbwynt Cyngor Gwynedd, mynegodd ei farn mai casgliad cyffredinol yr adolygiad yw nad oes perchnogaeth corfforaethol o hunanasesiad blynyddol y Cyngor o'i drefniadau llywodraethu ac nid oes trefniadau cadarn ar waith ar gyfer craffu arno a'i herio.
- 1.4 Cyflwynwyd Datganiad Llywodraethu Blynyddol 2012/13 i'r un cyfarfod; bryd hynny esboniwyd i'r Pwyllgor fod Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu wedi ei sefydlu, a bydd y Grŵp yma yn mynd i'r afael â'r materion a godwyd gan SAC. Mae'r Grŵp yn cadw golwg parhaus, mwy disgybledig ar faterion llywodraethu, codi ymwybyddiaeth ehangach ohonynt, a hybu perchnogaeth ehangach o'r Datganiad Llywodraethu Blynyddol.
- 1.5 Aelodau'r Grŵp ydi'r Cyfarwyddwr Corfforaethol (DOW), Pennaeth Democratiaeth a Chyfreithiol, Uwch Reolwr y Gwasanaeth Comisiynu Corfforaethol, yr Uwch Reolwr Cyflawni a Chefnogi a'r Uwch Reolwr Archwilio a Risg; un agwedd allweddol o'i waith yw ei fod yn adrodd yn rheolaidd i'r Pwyllgor Archwilio.

2. RHAGLEN WAITH

2.1 Mae'r Grŵp wedi cyfarfod ar 7 Tachwedd er mwyn trafod gwaith sydd wedi cael ei gyflawni ar agweddau llywodraethu gan wahanol wasanaethau yn ystod y flwyddyn hyd yma a chytuno ar raglen waith am y flwyddyn i ddod (hyd at baratoi Datganiad Llywodraethu Blynyddol 2013/14). Ymysg y materion sydd yn derbyn sylw'r Grŵp yw'r materion a nododd SAC yn eu Llythyr Gwella Blynyddol (Medi 2013) oedd angen eu cynnwys ym mlwyddyn gyntaf y rhaglen gylchol o werthusiadau i gefnogi'r hunanasesiad o lywodraethu, sef:

- Yr hunanasesiad blynyddol o berfformiad;
- Rolau'r Tîm Rheoli Corfforaethol, y Cabinet Anffurfiol a chadeiryddion ac is-gadeiryddion y Fforwm Craffu wrth nodi ac ymdrin â meysydd o danberfformiad yn erbyn yr amcanion gwella; a
- Gwaith y tri phwyllgor craffu wrth nodi effeithiau polisiau'r Cyngor ar drigolion y sir.

2.2 Bydd y Grŵp yn cyfarfod eto ar:

- 25 Chwefror 2014
- 8 Ebrill 2014
- 2 Mehefin 2014
- 6 Hydref 2014

2.3 Mae SAC wedi cyflwyno trefn newydd o gynnal asesiadau corfforaethol cylchol ar awdurdodau lleol yng Nghymru. Mae'r Tîm Rheoli Corfforaethol wedi comisiynu'r Grŵp i adolygu adroddiadau asesiad corfforaethol SAC o'r cynghorau unigol fel maent yn cael eu cyhoeddi, gan adnabod y bylchau a mynd ati i sicrhau nad yw'r un gwendidau yn bodoli yng Ngwynedd. Bydd y Grŵp yn cwrdd yn ystod Rhagfyr 2013 i ystyried yr adroddiad cyntaf a gyhoeddwyd dan y drefn newydd, sef adolygiad o Gyngor Casnewydd.

3. RÔL Y PWYLLGOR ARCHWILIO

3.1 Mae gan y Pwyllgor Archwilio rôl allweddol o fewn trefniadau llywodraethu'r awdurdod – hwn yw'r Pwyllgor sydd wedi ei ddynodi fel “y rhai sy'n gyfrifol am lywodraethu”. Golyga hyn fod ganddo'r dasg o sicrhau fod trefniadau llywodraethu'r Cyngor yn gadarn.

3.2 Bydd angen i'r Pwyllgor dderbyn adroddiadau rheolaidd o waith y Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu, sydd yn nodi:

- Materion Llywodraethu sy'n codi
- Beth mae'r Grŵp yn fwriadu ei wneud am y peth.

3.3 Fel rhan o hunanasesiad eleni o drefniadau llywodraeth, mae angen ystyried os ydi'r fframwaith lywodraethu sydd yn ei le ar hyn o bryd, a'r Côt Llywodraethu Lleol sy'n cwmpasu'r Fframwaith, yn parhau'n addas. Mae copi o'r Côt Llywodraethu Lleol cyfredol wedi ei gynnwys fel atodiad i'r adroddiad yma.

3.4 Mae'r Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu felly yn awgrymu i'r Pwyllgor Archwilio wneud ei asesiad ei hun o'r egwyddorion llywodraethu da, a hynny mewn gweithdy gyda hwylusydd yn ystod Ionawr 2014. Yr egwyddorion llywodraethu da yw chwe egwyddor craidd Fframwaith CIPFA / SOLACE, sef:

Egwyddor Graidd 1: Canolbwyntio ar bwrpas yr awdurdod ac ar y deilliannau i'r gymuned a chreu a gweithredu gweledigaeth yr ardal leol (yn cynnwys dinasyddion a defnyddwyr i'r gwasanaeth).

Egwyddor Graidd 2: Aelodau a swyddogion yn gweithio gyda'i gilydd i gyflawni pwrpas cyffredin gyda swyddogaethau a rolau wedi eu diffinio'n glir.

Egwyddor Graidd 3: Hyrwyddo gwerthoedd yr awdurdod ac arddangos gwerthoedd llywodraethu da trwy gynnal safonau uchel o ymddygiad.

Egwyddor Graidd 4: Cymryd penderfyniadau thryloyw ac ar sail tystiolaeth sy'n cael eu craffu yn effeithiol a rheoli risg.

Egwyddor craidd 5: Datblygu capasiti a gallu aelodau a swyddogion i fod yn effeithiol.

Egwyddor craidd 6: Ymgysylltu gyda phobl leol a budd-ddeiliad eraill er mwyn sicrhau atebolrwydd cyhoeddus cadarn.

3.5 Amcan y gweithdy fydd i aelodau'r Pwyllgor feddwl ble maent ystyried y mae cryfderau a gwendidau presennol Cyngor Gwynedd yng nghyd-destun yr egwyddorion hyn, a pa addasiadau dylid eu gwneud i'r Côt Llywodraethu Lleol. Ar yr un pryd bydd y Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu yn cynnal ei asesiad ei hun, ac ar ôl y gweithdy bydd yr holl sylwadau yn cael eu coladu a byddwn yn adrodd yn ôl i'r Pwyllgor Archwilio ar 20 Chwefror.

4. ARGYMHELLIAD

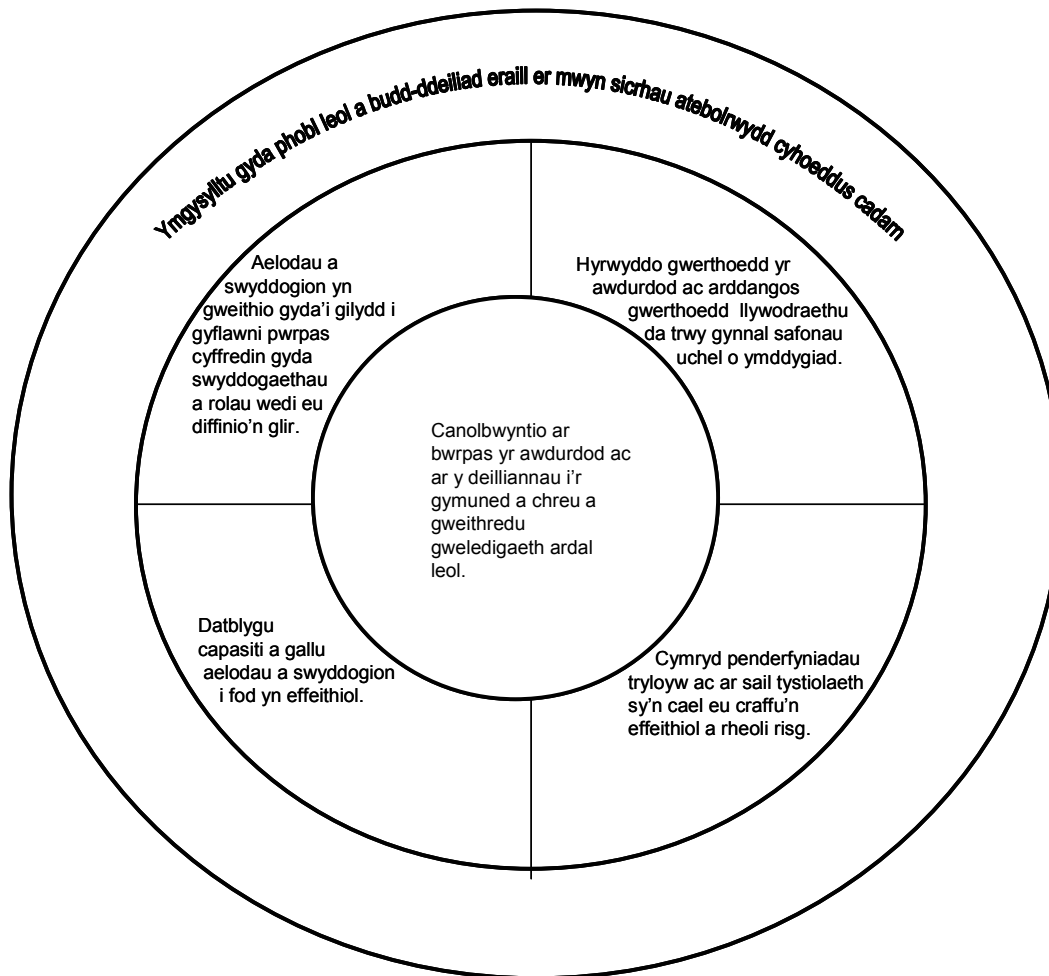
4.1 Gofynnir i'r Pwyllgor Archwilio dderbyn yr adroddiad yma fel diweddariad ar ddatblygu rhaglen waith y Grŵp Asesu Trefniadau Llywodraethu.

4.2 Gofynnir i'r Pwyllgor Archwilio gytuno i drefnu gweithdy yn ystod Ionawr 2014 er mwyn cynnal hunanasesiad o egwyddorion llywodraethu da, ac os yw'n gytûn, i benderfynu ar leoliad.

CYNGOR GWYNEDD

CÔD LLYWODRAETHU LLEOL

Mae Cyngor Gwynedd wedi ymrwymo i ddarparu gwasanaethau a gwneud penderfyniadau yn y dull gorau posib. Er mwyn cyflawni hyn mae'r Cyngor wedi mabwysiadu'r chwe egwyddor craidd o "Cyflawni Llywodraethu Da mewn Llywodraeth Leol" (*Cipfa/Solace 2007*).

Mae gan bob un o'r chwe egwyddor craidd nifer o egwyddorion cefnogol.

Ystyr “llywodraethu da” ydi sicrhau fod y fframwaith polisiâu, systemau, gweithdrefnau a strwythurau sydd, gyda’i gilydd yn rheoli’r ffordd mae’r Cyngor yn gweinyddu ei fusnes, yn cydymffurfio hefo’r chwe egwyddor uchod.

Mae llywodraethu da yn golygu bod gwerthoedd a diwylliant y Cyngor yn gweddu i’r egwyddorion hyn.

Mae llywodraethu da yn golygu gwneud y pethau iawn, yn y ffordd iawn, i’r bobl iawn, mewn modd amserol, gynhwysol, agored, onest ac atebol.

Mae’r Cyngor yn cydnabod bod llywodraethu da yn arwain at reolaeth dda, perfformiad da, cysylltiadau da hefo’r gymuned ac yn y pen draw deilliannau da i ddinasyddion a defnyddwyr gwasanaeth.

Yn ystod 2010 cynhaliodd y Cyngor hunan asesiad o’i drefniadau llywodraethu gan asesu yn erbyn pum thema:

- llwyddiannau a chanlyniadau
- arwain a llywodraethu
- ymgysylltu â chwsmeriaid, cymunedau a phartneriaid
- rheoli adnoddau a pherfformiad
- trefniadaeth a phobl.

‘Roedd canlyniadau’r hunan asesiad yn adnabod manau o gryfder ynghyd a materion i dderbyn sylw mewn cynllun gweithredu. Mae’r dystiolaeth a gasglwyd yn yr hunan asesiad yn sail i’r Côt Llywodraethu Lleol.

Pwrpas y Côt Llywodraethu Lleol hwn yw crynhoi mewn un ddogfen yr egwyddorion mae’r Cyngor yn eu harddel wrth llywodraethu ynghyd â disgrifiad o’r polisiâu, strategaethau a gweithdrefnau sy’n dangos sut mae’r Cyngor yn bwriadu cwrdd â nhw. Bydd yn ddogfen fyw ac fe ychwanegir ati wrth i bolisiâu a strategaethau eraill gael eu datblygu yn dilyn yr hunan asesiad.

Bydd y Côt hwn yn cael ei adolygu’n flynyddol wrth i’r Datganiad Llywodraethu Blynyddol gael ei lunio.

Egwyddor craidd 1: Canolbwyntio ar bwrpas yr awdurdod ac ar y deilliannau i'r gymuned a chreu a gweithredu gweledigaeth yr ardal leol (yn cynnwys dinasyddion a defnyddwyr i'r gwasanaeth).

Egwyddorion cefnogol:

- Ymarfer arweinyddiaeth strategol drwy ddatblygu a chyfathrebu'n glir bwrpas a gweledigaeth yr awdurdod a'r deilliannau a fwriedir ar gyfer dinasyddion a defnyddwyr gwasanaethau.
- Sicrhau fod defnyddwyr yn derbyn ansawdd uchel o wasanaeth naill ai yn uniongyrchol, neu mewn partneriaeth, neu trwy gomisiynu.
- Sicrhau fod yr awdurdod yn gwneud y defnydd gorau o adnoddau a bod trethdalwyr a defnyddwyr gwasanaeth yn derbyn gwerth am arian ardderchog.

Y polisiâu strategaethau, gweithdrefnau a phrosesau sy'n cefnogi.

- Gwerthoedd y Cyngor.
- Cynllun Tair Blynedd y Cyngor
- Y Strategaeth Gymunedol
- Datganiad o'r cyfrifon
- Strategaeth ariannol
- Y drefn gwynion
- Y gyfundrefn 'Cyflawni'
- Y Côt Llywodraethu Lleol
- Llythyr blynyddol yr Archwiliwr.

Egwyddor graidd 2: Aelodau a swyddogion yn gweithio gyda'i gilydd i gyflawni pwrpas cyffredin gyda swyddogaethau a rolau wedi eu diffinio'n glir.

Egwyddorion cefnogol:

- Sicrhau arweinyddiaeth effeithiol ar draws yr awdurdod a bod yn glir ynglŷn â swyddogaethau gweithredol ac anweithredol ac am rolau a chyfrifoldebau'r swyddogaeth graffu.
- Sicrhau fod perthynas weithio adeiladol yn bodoli rhwng aelodau a swyddogion yr awdurdod a bod cyfrifoldebau aelodau a swyddogion yr awdurdod yn cael eu cyflawni i safon uchel.
- Sicrhau fod perthynas rhwng yr awdurdod a'r cyhoedd yn glir fel bod y naill yn gwybod beth sy'n ddisgwyliedig oddi wrth y llall

Y polisiâu strategaethau, gweithdrefnau a phrosesau sy'n cefnogi.

- Cynllun dirprwyo i bwyllgorau
- Cynllun dirprwyo'r arweinyddion portffolio
- Cynllun dirprwyo i swyddogion
- Taflenni penderfyniad
- Disgrifiad o rolau a chyfrifoldebau aelodau
- Protocolau ar gyfer gweithredu swyddogaethau swyddogion statudol
- Protocol cyswllt aelod/swyddog
- Cynllun lwfansau aelodau

Egwyddor graidd 3: Hyrwyddo gwerthoedd yr awdurdod ac arddangos gwerthoedd llywodraethu da trwy gynnal safonau uchel o ymddygiad.

Egwyddorion cefnogol:

- Sicrhau fod aelodau a swyddogion yr awdurdod yn arfer arweinyddiaeth trwy ymddwyn mewn ffyrdd sydd yn arddangos safonau uchel o ymddygiad a llywodraethu effeithiol.
- Sicrhau fod gwerthoedd y gyfundrefn yn cael eu hymarfer ac yn effeithiol

Y polisiâu strategaethau, gweithdrefnau a phrosesau sy'n cefnogi.

- Côd Ymddygiad Aelodau
- Côd Ymddygiad Swyddogion
- Safon Gwynedd
- Rheolau gweithdrefn y Pwyllgor Safonau
- Polisi gwrth-dwyll a gwrthlygredd
- Rheolau gweithdrefn y Cyngor
- Rheolau gweithdrefn ariannol
- Rheolau gweithdrefn contractau
- Y drefn werthuso
- Cynllun archwilio mewnol
- Polisi Rhoddion a Lletygarwch - swyddogion
- Polisi Rhoddion a Lletygarwch - aelodau
- Polisi buddiannau swyddogion
- Aadroddiad blynyddol y Pwyllgor Safonau.

Egwyddor graidd 4: Cymryd penderfyniadau thryloyw ac ar sail tystiolaeth sy'n cael eu craffu yn effeithiol a rheoli risg.

Egwyddorion cefnogol:

- Bod yn drwyadl a thryloyw ynglŷn â sut y gwneir penderfyniadau gan wrando a gweithredu ar ddeilliannau craffu adeiladol.
- Cael gwybodaeth, cyngor a chefnogaeth o ansawdd uchel er mwyn sicrhau fod gwasanaethau yn cael eu darparu yn effeithiol, a'u bod yr hyn y mae'r gymuned ei eisiau/angen.
- Sicrhau fod system effeithiol i reoli risg yn ei lle.
- Defnyddio pwerau cyfreithiol at fudd llawn trigolion a chymunedau yn eu hardal.

Y polisiâu strategaethau, gweithdrefnau a phrosesau sy'n cefnogi.

- Strategaeth rheoli risg
- Rheolau gweithdrefn trosolwg a chraffu
- Rheolau gweithdrefn mynediad at wybodaeth pwyllgorau
- Strategaeth trosolwg a chraffu
- Rhaglen hyfforddi aelodau (Craffu).
- Rhaglen hyfforddi swyddogion (Trefniadau Cyfansoddiadol)
- Cylch gorchwyl y Pwyllgor Archwilio
- Y drefn gwynion
- Taflenni penderfyniad
- Cofnodion pwyllgorau
- Côt Ymarfer "Canu'r Gloch".
- Llawlyfr Canllawiau i Gadeiryddion
- Y Strategaeth Gaffael
- Cofrestr Risgiau Corfforaethol

Egwyddor craidd 5: Datblygu capasiti a gallu aelodau a swyddogion i fod yn effeithiol.

Egwyddorion cefnogol:

- Gwneud yn siŵr fod gan aelodau a swyddogion y sgiliau, gwybodaeth, profiad ac adnoddau angenrheidiol er mwyn perfformio'n dda yn eu rolau.
- Datblygu capasiti'r bobl sydd â chyfrifoldebau llywodraethu a gwerthuso eu perfformiad, fel unigolion ac fel grŵp.
- Annog talent newydd ar gyfer aelodaeth yr awdurdod fel y gwneir y defnydd gorau o sgiliau ac adnoddau unigolion wrth fantoli parhad ac adnewyddiad.

Y polisiau strategaethau, gweithdrefnau a phrosesau sy'n cefnogi.

- Rhaglen anwytho aelodau newydd
- Strategaeth hyfforddi aelodau
- Cynllun datblygu personol aelodau
- Cynllun datblygu a hyfforddi swyddogion
- Y drefn werthuso
- Cynllun olyniaeth
- Y drefn recriwtio
- Siarter Hyfforddi a Datblygu Aelodau
- Fframwaith cymwyseddau rheoli

Egwyddor craidd 6: Ymgysylltu gyda phobl leol a budd-ddeiliad eraill er mwyn sicrhau atebolrwydd cyhoeddus cadarn.

Egwyddorion cefnogol:

- Ymarfer arweinyddiaeth trwy swyddogaeth graffu gadarn sydd yn ymgysylltu'n effeithiol â phobl leol a phob budd-ddeiliad sefydliadol lleol, gan gynnwys partneriaethau, a datblygu perthnasau atebol adeiladol.
- Cymryd agwedd gweithgar a chynlluniedig i ddeialog gydag, ac atebolrwydd i'r, cyhoedd er mwyn sicrhau darpariaeth gwasanaeth effeithiol ac addas, naill ai yn uniongyrchol gan yr awdurdod, mewn partneriaeth, neu trwy gomisiynu.
- Gwneud y defnydd gorau o adnoddau dynol trwy gymryd agwedd gweithgar a chynlluniedig i gwrdd â chyfrifoldebau i staff.

Y polisiau strategaethau, gweithdrefnau a phrosesau sy'n cefnogi.

- Adroddiad blynyddol craffu
- Rheolau gweithdrefn mynediad at wybodaeth pwyllgorau
- Côd Ymarfer Cynllunio.
- Adroddiad blynyddol "Cyrhaeddiad y Cyngor".
- Y Strategaeth Gymunedol "Gwynedd ar y Cyd".